

ІНФОРМАЦІЯ, ЩО МІСТИТЬ ПРОПАГАНДУ РАСОВОЇ ЧИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

У ст. 161 КК України встановлено кримінальну відповідальність за дії, спрямовані на порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. А у ст. 300 КК України передбачена відповідальність за ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію. Статистичні дані Департаменту інформаційних технологій МВС України свідчать про реєстрацію досить невеликої частки досліджуваної категорії злочинів (декілька сотень щорічно по кожному виду), але це не відображає дійсної картини їх вчинення. Більшість цих фактів залишається поза статистикою у зв'язку із складністю виявлення, а значна частина проваджень, що відкриваються, не має логічного завершення за недостатністю доказів. Розслідування вказаних суспільно небезпечних діянь пов'язане із низкою труднощів, серед яких неясність розуміння, яка саме інформація містить пропаганду расової чи національної дискримінації.

Тому метою даних тез доповіді є намагання визначити, які саме відомості та дані відносяться до інформації, що містить пропаганду расової чи національної дискримінації.

Відповідно до п. 2 ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними (1). Проте такий підхід до визначення дискримінації є вужчим по відношенню до того, що міститься в конвенціях про ліквідацію дискримінації. У них дискримінація визначається як будь-яке розрізнення, виняток, обмеження чи перевага,

метою або наслідком яких є знищення або применшення визнання, використання чи здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-яких інших галузях суспільного життя (2). Отже, інформація, що містить пропаганду расової чи національної дискримінації – це відомості та/або дані про будь-яке розрізнення, виняток, обмеження чи перевагу з метою знищення або применшення визнання раси чи нації при використанні чи здійсненні прав, свобод та інтересів людини у будь-якій сфері суспільного життя. Наприклад, при прийнятті чи звільненні з роботи, служби або навчання, поданні до заохочення, нагороди, на конкурс, присудженні премій тощо.

Звернемо увагу на розробленість принципів, які визначають дискримінацію, тобто в яких випадках розрізнення між особами або групами осіб становитиме протизаконну дискримінацію в будь-якій її формі. Таких принципів є чотири: 1) наявність порушення (обмеження у визнанні, реалізації або користуванні) прав і свобод; 2) наявність певної захищеної ознаки, на підставі якої відбувається розрізнення; 3) відсутність правомірної, об'єктивно обґрунтованої мети, для досягнення якої проводиться розрізнення; 4) недотримання принципу пропорційності (належності та необхідності) між метою розрізнення та способами її досягнення (3, с. 9).

Специфіка справ про дискримінацію, яка відрізняє їх від переважної більшості інших категорій справ, полягає в тому, що аргументація в них будується на порівнянні. Ідентифікація неоднакового ставлення, яка відбувається, зокрема, через пошук або вибір так званого компаратора – особи або групи осіб, з якими буде здійснюватися порівняння. Така група осіб має перебувати в аналогічному або максимально схожому становищі. Варто аналізувати не лише подібність ситуації, але й звертати увагу на відмінності, які часом можуть виправдати різне ставлення чи поводження. Різне ставлення до осіб, які перебувають у різному становищі, не є дискримінацією. Водночас, неоднакове ставлення до осіб, які перебувають в подібному становищі, саме по собі не є дискримінацією. Воно може бути визнане дискримінацією лише за умови, якщо нема розумного та об'єктивного обґрунтування (4, с. 6-7, 11).

Таким чином, інформація, що містить пропаганду расової чи національної дискримінації – це відомості та/або дані про будь-яке розрізнення, виняток, обмеження чи перевагу з метою знищення або применшення визнання раси чи нації при використанні чи здійсненні прав, свобод та інтересів людини у будь-якій сфері суспільного життя. Вона є поняттям оціночним і, відповідно, життєві ситуації, які виникають з цього приводу теж віддаються на розсуд судді. Але винятком із загального правила слід вважати дискримінацію за ознаками

раси чи національності, крім випадків необхідності збереження життя або здоров'я певної людини чи групи.

Список бібліографічних посилань:

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06. 09. 2012 року № 5207-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (дата звернення: 10. 04. 2019).

2. Дискримінація: протидія чи її дискредитація? // Права Людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1337252968> (дата звернення: 10. 04. 2019).

3. Пономарьов С. Ю., Федорович І. Ю. Запобігання та протидія дискримінації в Україні: посібник для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування. К.: Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні, 2014. С. 74.

4. Заєць С., Мартиновський Р. Практичний посібник з аргументації у справах щодо дискримінації. Страсбург: Рада Європи, 2015. С. 72.

УДК 343. 137. 5

Віталій Володимирович РОМАНЮК,

старший викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
ORCID: orcid.org/0000-0001-6077-4591

ДОПИТ МАЛОЛІТНЬОЇ ОСОБИ – БЛИЗЬКОГО РОДИЧА ПІДОЗРЮВАНОГО

Чинне кримінальне процесуальне законодавство України не вживає термін «імунітет свідка», проте його широко використовують в юридичній літературі та правозастосовній діяльності. Під ним розуміється безумовне (абсолютне) чи умовне (відносне) звільнення перелічених у законі груп фізичних осіб від обов'язку давати показання про відомі їм обставини кримінального провадження. КПК України передбачає загальні правила допиту, а саме перед допитом встановлюється особа, роз'яснюють її права та порядок проведення допиту. Під час допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань. Крім того свідок може відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї. Проте тут виникає питання – наскільки даний свідок здатний зрозуміти суть цього права, ступінь родинних відносин, значення і наслідки його показань, а